

Nr 39.

Av herr **Pers**, om antagande av en ny lag angående dövstumundervisningen.

Sedan ett tiotal år tillbaka har frågan om en omorganisation av dövstumundervisningen i vårt land stått på dagordningen. Den anordning av nämnda undervisning, som fick sin författningsmässiga utformning genom 1889 års lagstiftning i ämnet, har visserligen i flera hänseenden medfört gynnsamma verkningar, men den har under årens lopp visat sig icke i allo motsvara de krav, som böra ställas på denna undervisning, och låter sig heller icke anpassa efter de förändrade förhållanden, som numera inträtt. En viktig anledning härtill är den omständigheten, att antalet dövstumma barn i skolåldern i vårt land, som vid genomförandet av 1889 års organisation uppgick till omkring 800 och då beräknades komma att kontinuerligt tillväxa, i stället nedgått, så att det för närvarande utgör omkring 600.

Detta förhållande har i flera fall föranlett en misshushållning med lokalutrymmen och lärarkrafter, som gör dövstumundervisningen dyrbarare än nödigt vore och dessutom medför en synnerligen ojämn och orättvis fördelning av kostnaderna. Men det omöjliggör ock å andra sidan en lämplig uppdelning av eleverna med hänsyn tagen till den olika graden av deras lyte, varigenom undervisningens effektivitet minskas.

Sedan framställningar om en omorganisation av ifrågavarande undervisning gjorts av dess närmaste målsmän, har en utredning av frågan verkställt av inom ecklesiastikdepartementet tillkallade sakkunniga, varöver vederbörandes yttranden infordrats. På grundval av detta material har sedermera inom skolöverstyrelsen med biträde av sakkunniga utarbetats ett fullständigt omorganisationsförslag, som avlämnats till regeringen.

De tre senaste åren, 1919, 1920 och 1921, har skolöverstyrelsen hemställt, att förslag skulle föreläggas riksdagen i denna fråga, men densamma har alltjämt av regeringen undanskjutits med hänsyn till de ökade utgifter för statsverket omorganisationens genomförande skulle komma att medföra. Enligt min mening innebär emellertid ett fortsatt förhållande av denna frågas lösning så allvarliga olägenheter och skador, att densamma synes mig böra redan nu, trots de rådande finansiella svårigheterna, bringas under riksdagens omprövning.

Såsom framgår av den inom skolöverstyrelsen verkställda utredningen, skulle en förändrad organisation av dövstumundervisningen i enlighet med det framlagda förslaget vara ägnad att tillförsäkra de vanlottade dövstumma barnen en i flera hänseenden effektivare och efter deras olika mottaglighet bättre lämpad undervisning, som tvivelsutan skulle bibringa dem en för livet mera lämpad utbildning och därmed ökade möjligheter till självförsörjning. Och dessa fördelar skulle vinnas utan någon ökning av de kostnader dövstumundervisningsväsendet nu drager; det synes till och med sannolikt, att vissa besparingar skulle kunna göras.

Vidare skulle den ojämna och orättvisa fördelning av kostnaderna mellan de olika landstingsområdena, som den nuvarande ordningen medför, avlägsnas därigenom, att staten övertog samtliga kostnader för dövstumundervisningen. Detta skulle givetvis medföra en betydlig ökning av de rena statsutgifterna för denna undervisning, men då såsom nämnts någon ökning av totalkostnaderna icke skulle ifrågakomma, komme detta allenast att innebära en förändring av det sätt, varpå medlen för ändamålet uttagas, genom statsskatter i stället för genom landstingskatt.

För riksdagen är det en väl känd sak, hurusom landstingen fått sig pålagt att ombesörja den ena nödvändiga samhällsuppgiften efter den andra, som föranlett ständigt stegrade utgifter och i följd därav höjd landstingskatt. Under sådana förhållanden kan det icke vara annat än rätt och billigt, att staten övertar den här ifrågavarande uppgiften, därmed lättande landstingens bördor, helst som den nuvarande organisationen av distrikten är ytterst otymplig och tungrodd och alldeles icke kan tänkas bibehållen vid införande av behövliga reformer i undervisningen.

Slutligen är det uppenbart, att det nuvarande osäkerhetstillståndet i fråga om dövstumundervisningsväsendets ordnande, med en gång efter annan i utsikt ställd omorganisation, som alltjämt skjutes undan, är ägnat att störa arbetsron vid läroanstalterna och skapa ett osäkerhetstillstånd, som måste verka menligt på deras verksamhet. Ledigblivna lärartjänster hava tills vidare i avvaktan på den väntade omorganisationen vakanssatts,

och måste nu år efter år uppehållas med vikarier, tydligen till skada för undervisningsarbetet. Allt reformarbete i fråga om undervisningen blir givetvis under de rådande förhållandena förlamat, och man tvingas att år efter år bibehålla anordningar, om vilkas olämplighet man på sakkunnigt håll allmänt är ense.

De starkaste skäl synas mig alltså tala för att förevarande fråga snarast möjligt bringas till en lösning.

Jag tillåter mig hänvisa till den nämnda utredningen som föreligger i skolöverstyrelsens »Utlåtande med förslag till omorganisation av dövstumundervisningsväsendet avgivet den 10 maj 1921». Denna utredning ådagalägger såsom jag redan antytt klart och tydligt, att högst avsevärda fördelar för undervisningen stå att vinna inom den nuvarande kostnadsramen.

I nämnda utredning beräknas för bestridande av kostnaderna för skolornas uppehållande under år 1923 enligt den nya ordningen dels ett ordinarie reservationsanslag å 1,085,000 kronor, dels till förstärkande av nämnda ordinarie anslag m. m. å extra stat ett reservationsanslag å 110,000 kronor eller tillsammans 1,195,000 kronor. Härvid har visserligen räknats med en inkomst av 242,200 kronor, som skulle inflyta genom elevavgifter från landstingen. Men då enligt min mening sådana avgifter ej böra förekomma, skulle nämnda inkomstpost bortfalla. Emellertid torde det starka priset på alla varor efter utredningens verkställande vara så stort, att det bör kunna motväga uteblivandet av ifrågavarande inkomstpost. Då staten nu skulle omfatta allenast ett halvår, bleve det för ändamålet behöfliga beloppet 647,500 kronor, och då de anslag till dövstumundervisningsväsendet, som vid omorganisationen skulle bortfalla ur riksstaten, f. n. utgå med för helt år 214,000 kronor, skulle kostnadsökningen för statsverket för första halvåret 1923 belöpa sig till 540,500 kronor.

En av en utav utredningsmännen i skolöverstyrelsen utarbetad P. M. bifogas, som ytterligare belyser frågan.

Den vårdnad som samhället har att taga om de dövstamma har kommit i ett kritiskt skede. Om en ny ordning förhalas, kommer denna vård i lägervall och tillfogas en skada som det drar både tid och kostnad att reparera. Framförallt är frågan av organisatorisk natur. Riksdagen har att avgöra, om den nuvarande föråldrade organisationsformen skall utbytas mot en tidsenligare och om så sker, att övertaga skyldigheten att sörja för de dövstummas undervisning och vård, varvid det dock förutsättes, att landstingsgrupperna utan kostnad för staten överlämna sina för dessa skolor uppförda byggnader.

Jag tillåter mig med stöd av det anförda hemställa,

att riksdagen ville besluta att med upphävande av lagen angående dövstumundervisningen av den 31 maj 1889 antaga en ny sådan lag enligt det förslag, som utarbetats i kungl. skolöverstyrelsen och återfinnes i dess den 10 maj 1921 avgivna betänkande sid. 166 med den överarbetning, som under riksdagens behandling kan äga rum.

Stockholm den 21 januari 1922.

And. Pers.

Bilaga.

P. M.

rörande frågan om dövstumundervisningsväsendets omorganisation.

I. Pedagogiska fördelar:

1. *En bättre gruppering av elevmaterialet:*
 - a) Talande och icke talande dövstamma hänvisas till skilda skolor;
 - b) De oegentligt dövstamma beredas i en särskild skola för dem avpassad undervisning;
 - c) Icke talande likaså;
 - d) Samtliga grupper uppdelas rationellt efter begåvning.
2. *En efter de olika gruppernas förmåga och behov bättre anpassad undervisning kan meddelas:*
 - a) De oegentligt dövstummas undervisning lägges på ett högre plan än vad som kan ske nu, då de undervisas tillsammans med de övriga;
 - b) De svagast begåvades undervisning lägges på övervägande praktisk grund och avser att bereda dem möjlighet att genom arbete skaffa sig sin utkomst.
3. *Fortsatt undervisning:*
 - a) En tvåårig huvudsakligen praktisk fortsättningskurs för gossar anordnas, avseende att meddela dem undervisning i olika yrken (hantverk och lantbruk), så att de själva må kunna skaffa sig sin utkomst;
 - b) Även för flickorna anordnas en tvåårig huvudsakligen praktisk kurs med samma mål;
 - c) De, som vilja utbilda sig i andra yrken än de vid skolorna förefintliga, beredas möjlighet därtill genom erhållande av stipendium.
4. *Utsträckning av dövstumlagens tillämplighet till afasister och efter 10-årsåldern dövblivna, vilka för närvarande icke erhålla någon för dem avpassad undervisning.*

5. Vidsträcktare tillämpning av externatformen.
6. Utvidgad och förbättrad dövstumlärover utbildning.
7. Utvidgning av föreläsningens verksamhet.
8. Förbättrad organisation av dövstumpastorernas verksamhet.
9. Anordnande av avläsningskurser för äldre dövblivna, för vilka hittills intet blivit åtgjort i vårt land.

II. Ekonomiska fördelar:

1. De föreslagna anordningarna ställa sig billigare än de nuvarande och dock torde man med bestämdhet kunna säga, att de i avsevärd grad komma att lätta fattigvårdsbördorna för ett stort antal kommuner, enär de dövstamma i långt större omfattning än vad nu är fallet säkert komma att försörja sig själva. (Den moraliska innebörden härav bör ju icke heller underskattas.) — Det blir en avsevärd lättnad i landstingens tunga bördor.

Då i det å sid. 171 i Överstyrelsens utlåtande säges, att kostnaden för dövstumundervisningen enligt förslaget kommer att ställa sig 11.725 kr. lägre än nu, så torde det böra observeras, att den i verkligheten med avsevärt högre belopp kommer att understiga de nuvarande kostnaderna. Ty i nuvarande landstings stater äro åtminstone följande poster *icke* upptagna, nämligen 2.000 kr. utgörande statsanslag till den kyrkliga själavården i tredje distriktet; 6.000 kr. till lärover utbildningen å Manilla, som nu utgår av stats- och donationsmedel; 11.000 kr. till kläder åt eleverna i Örebro och Gävle. Vidare har ej räknats med de betydande kostnaderna för undervisningen vid Tysta skolan och å Råbylund, vilka ju komma att försvinna, sedan den nya organisationen blivit genomförd. Dessa utgifter voro år 1919 för Tysta skolan 96.720 kr. och å Råbylund år 1921 lågt räknat 30.000 kr. Den nya organisationen kommer alltså att faktiskt kosta landet 157.445 kr. mindre per år än vad nu är fallet. Således böra i verkligheten till landstingens utgift för år 1921, 1.424.800 kr. (sid. 171 rad 7 uppfifrån i Överstyrelsens utlåtande), läggas här ovan angivna siffror, nämligen 2.000 + 6.000 + 11.000 + 96.720 + 30.000 kr. eller tillhopa 145,720 kr., så att summan av nu utgående kostnader kommer att utgöra 1.570.520 kr. Härifrån bör dragas 1.413.075 kr. (sid. 171 rad 12 uppfifrån), då man får fram skillnaden 157.445 kr., med vilket belopp 1923 års kostnader skola understiga de faktiska nuvarande.

2. *Härtill kommer det avseende, som bör fästas vid punkt 9 å sid. 171 i betänkandet.*

III. Skolornas anordning:

1. Upptagnings- och distriktsskolor i Lund, Vänersborg, Manilla och Härnösand.
2. Skola för oegentligt dövstamma från hela landet i Örebro;
3. Skola för icke talande från hela landet i Gävle.
4. Fortsättningskola för gossar från hela landet i Växjö (för dem, som önska undervisning i lantbruk å Råbylund); fortsättningskola för flickor från hela landet i Vänersborg.

IV. *En anordning sådan som den föreslagna låter sig icke genomföras, med mindre staten övertager hela dövstumundervisningsväsendet efter i huvudsak samma grunder som blindundervisningen.*

V. *Kostnaderna för första halvåret 1923, vilka av Överstyrelsen i skrivelsen till Kungl. Maj:t satts till 652.500 kr. torde på grund av redan nu inträdda prisreduceringar å bränsle, kläder och födoämnen kunna sättas cirka 100.000 kr. lägre.*

VI. De skäl, som tala för att frågan nu upptages till avgörande, äro:

1. Den nuvarande organisationen möjliggör icke en tillfredsställande utbildning av de dövstamma, medan däremot den föreslagna skulle sätta vår dövstumundervisningsorganisation på ett högre plan än något annat lands i världen. Varje uppskov är sålunda ett brott mot generationer av dövstamma barn.

2. Det osäkerhetstillstånd, som nu råder inom dövstumskolan, och särskilt det förhållandet, att inga tjänster få besättas med ordinarie innehavare, innan den nya organisationen träder i kraft, gör det omöjligt att rekrytera kåren. Skall detta fortgå ännu några år, stå vi utan det behöfliga antalet dövstumlärare. Det klagas från alla skolor över att det är omöjligt att få nödiga förbättringar till stånd, i följd varav det hela under denna väntetid går tillbaka. Det gäller pedagogiska anordningar, det gäller anskaffandet av undervisningsmateriell och det gäller underhåll av inventarier och fastighet. Styrelser och landsting äro, säges det, icke benägna att vidtaga några ändringar och förbättringar, då de ej veta, huru det kommer att bliva.

3. En dyrbar utredning föreligger, efter vilken det hela kan ordnas. Uppskjutes frågan, föranledes därav förnyad bearbetning av utredningen, varav följer vissa kostnader.

4. Dövstumläraernas pensionsförhållanden äro nu så miserabla, att det verkar deprimerande på hela kåren. Föreståndaren får 48 %, lärare 41 % och lärarinna 35 %, cirka, av sin lön i pension. På intet annat område torde ett sådant missförhållande råda. Detta jämte det att lärarkåren ser, att vederbörande nu inte intressera sig så mycket för dövstumskolorna, att de mest berättigade krav bli tillgodosedda, är ägnat att i hög grad nedsätta ansvarskänslan hos en eljest i ovanlig grad pliktrogen kår. Dövstupastorerna sakna nu pension för såväl sig själva som för änkor och barn — ett missförhållande som måste avhjälpas.

Lund i december 1921.

J. Bergqvist.